DET INDRE MARKED: GENERELLE PRINCIPPER

Dette faktablad forklarer de generelle principper for det indre marked – verdens største indre marked. Det er et område, hvor varer, tjenesteydelser, personer og kapital kan bevæge sig frit. Det fremmer velstand ved at skabe arbejdspladser og forretningsmuligheder og fremme europæiske standarder på globalt plan. EU fokuserer på at fjerne eventuelle resterende hindringer for det indre marked, så virksomheder og borgere kan høste det fulde udbytte heraf. Dette faktablad forklarer også Parlamentets rolle i dets udvikling.

RETSGRUNDLAG

— Artikel 3, stk. 3, i traktaten om Den Europæiske Union (TEU), som giver mandat til oprettelse af et indre marked.

— Artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 4, stk. 2, litra a), artikel 26, 27, 114 og 115 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF), som alle dækker forskellige aspekter af det indre marked.

MÅL

Fællesmarkedet (senere benævnt det indre marked), der blev oprettet ved Romtraktaten i 1958, havde til formål at:

— fjerne handelshindringer mellem medlemsstaterne med henblik på at øge den økonomiske velstand og bidrage til "en stadig snævrere union mellem de europæiske folk"

— oprette det indre marked – den europæiske fælles akt fra 1986 definerer det som "et område uden indre grænser med fri bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital"

— sikre fair konkurrence – Romtraktaten forbød enhver handling, der forhindrer, begrænser eller fordrejer konkurrencen, med visse undtagelser, og gav Kommissionen til opgave at håndhæve disse regler (2.5.12)

— udvide dets virkninger til lande uden for EU, herunder medlemmer af Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde: Norge, Island og Liechtenstein.

DE VIGTIGSTE MILEPÆLE

A. Fællesmarkedet

Fællesmarkedet, som var det vigtigste mål i Romtraktaten, blev opnået ved hjælp af toldunionen fra 1968, afskaffelsen af toldkontingenter, den frie bevægelighed for borgere og arbejdstagere og en vis harmonisering af skatter og afgifter med indførelsen af moms i alle medlemsstater i 1970. Liberaliseringen af handel med varer og tjenesteydelser og retten til frit at etablere sig forblev dog begrænset af de konkurrencebegrænsende metoder, som de offentlige myndigheder stadig anvendte.

B. Lanceringen af det indre marked i 1980'erne og den europæiske fælles akt

Den oprindelige tilgang, der var skitseret i Romtraktaten med detaljeret lovgivningsmæssig harmonisering og behovet for enstemmighed i Rådet, blev betragtet som hindringer for fremskridt. Dette ændrede sig takket være en række vigtige afgørelser fra Den Europæiske Unions Domstol i 1970'erne. Med Dassonville-sagen (sag 8-74) udvidede Domstolen rækkevidden af, hvad der skal betragtes som en foranstaltning, der begrænser samhandelen inden for fællesmarkedet. Med Cassis de Dijon-sagen (sag 120/78) indførte Domstolen princippet om gensidig anerkendelse af produkter, der lovligt fremstilles og markedsføres i EU. Disse afgørelser pustede nyt liv i debatten om handel mellem medlemsstaterne og styrede Det Europæiske Økonomiske Fællesskab i retning af gennemførelse af det indre marked.

Den europæiske fælles akt trådte i kraft den 1. juli 1987. Akten styrkede beslutningsmekanismerne for det indre marked ved at indføre afstemninger med kvalificeret flertal for så vidt angår satserne i den fælles toldtarif, friheden til at levere tjenesteydelser, den frie bevægelighed for kapital og tilnærmelse af de nationale lovgivninger. Inden 1992 var over 90 % af de retsakter, der var nævnt i Kommissionens hvidbog til Rådet om gennemførelsen af det indre marked fra 1985, vedtaget, fortrinsvis gennem anvendelse af reglen om kvalificeret flertal. Det indre marked blev oprettet i 1993.

C. Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde

Aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) trådte i kraft den 1. januar 1994 og bragte tre af de fire medlemmer af Den Europæiske Frihandelssammenslutning (EFTA) – Island, Norge og Liechtenstein – ind i EU's indre marked. I henhold til aftalen tilpasser EØS-landene deres regler vedrørende det indre marked til EU's regler for at sætte dem i stand til at handle på lige fod med EU's medlemsstater (5.5.3).

Det fjerde EFTA-medlem, Schweiz, er ikke medlem af EØS, men interagerer med EU's indre marked gennem et omfattende sæt bilaterale aftaler.

D. Hen imod et fælles ansvar for gennemførelsen af det indre marked: 2003-2010

Det indre marked har i væsentlig grad bidraget til fremgangen for og integrationen af økonomien i EU. En strategi for det indre marked for perioden 2003-2010 fokuserede på nødvendigheden af at fremme den frie bevægelighed for varer, integrere markederne for tjenesteydelser, begrænse følgerne af skattemæssige hindringer og forenkle lovgivningen. Der skete store fremskridt for så vidt angår liberalisering inden for transport- og telekommunikationstjenester, el- og gasforsyning samt posttjenester.

E. Relanceringen: en ny strategi for det indre marked og en strategi for et digitalt indre marked

Efter den finansielle og økonomiske krise, der begyndte i 2008, var der et klart behov for at relancere det indre marked for at øge tilliden og stimulere den økonomiske vækst. For at opnå dette og efter Mario Montis rapport, der blev offentliggjort i 2010, fremlagde Kommissionen en række foranstaltninger for at sætte skub i EU's økonomi og skabe arbejdspladser ved at sætte offentligheden, forbrugerne og små

og mellemstore virksomheder (SMV'er) i centrum for en mere ambitiøs politik for det indre marked.

I maj 2015 vedtog Kommissionen en strategi for et digitalt indre marked, som indeholdt et intensivt lovgivningsprogram for opbygningen af en europæisk digital økonomi. I dagsordenen for EU for 2019-2024 placerede Kommissionen styrkelsen af det digitale indre marked i centrum for sit arbejde. Dette tilsagn blev fornyet i Kommissionens meddelelse fra februar 2020 med titlen "Europas digitale fremtid i støbeskeen".

F. Det indre marked reagerer på covid-19-pandemien og Ruslands angrebskrig mod Ukraine

Under covid-19-pandemien fremhævede Kommissionen i sin meddelelse "Et vigtigt øjeblik for Europa: Genopretning og forberedelser til den næste generation" den afgørende rolle, som digitaliseringen af det indre marked ville spille i Unionens genopretning efter krisen.

I april 2021 blev EU-institutionerne enige om at oprette det program for det indre marked, der var fastsat i forordning (EU) 2021/690 – et EU-finansieringsprogram (4,2 mia. EUR i perioden 2021-2027) til støtte for Europas genopretning efter covid-19-pandemien.

Som reaktion på covid-19-krisen og Ruslands angrebskrig mod Ukraine blev der ved forordningen om nødsituationer for det indre marked og det indre markeds modstandsdygtighed (forordning (EU) 2024/2747) desuden oprettet et omfattende beredskabs- og kriseresponssystem for det indre marked.

G. Det indre marked fylder 30 år: en ny saltvandsindsprøjtning

I marts 2023 udsendte Kommissionen en meddelelse med titlen "30 år med det indre marked", hvori den foreslog en dybere integration ved at fjerne hindringer på centrale områder såsom servicesektoren, kapitalsektoren, energisektoren, den digitale sektor og datasektoren.

To fremtrædende analyser fra 2024, som EU's ledere havde anmodet om, og som blev fremlagt i henholdsvis Enrico Lettas rapport og Mario Draghis rapport, fremhævede samstemmende, at det indre marked fortsat er stærkt fragmenteret. De udpegede begge finansiering, energi, innovation, telekommunikation, forsvar og rummet som prioriterede områder for uddybning af det indre marked.

H. Strategien for det indre marked og forenkling

Som bebudet i dens meddelelse med titlen "Et konkurrenceevnekompas for EU" for det indre marked fremlagde Kommissionen i maj 2025 en ny strategi med det formål at fjerne de resterende hindringer på det indre marked. Den udpeger, hvad den anser som de ti mest skadelige hindringer ("terrible ten"), og fokuserer navnlig på markedet for tjenesteydelser, SMV'er og digitalisering samt håndhævelsen af reglerne for det indre marked. Denne strategi blev ledsaget af en forenklingspakke – en af en række omnibuspakker om forenkling, som Kommissionen har vedtaget – der har til formål at forenkle reglerne og mindske bureaukratiet for virksomhederne.

I. Ét Europa, ét marked

På grundlag af strategien for det indre marked lancerede EU's ledere i marts 2026 sin dagsorden "ét Europa, ét marked", som skal være gennemført inden udgangen

af 2027. Denne dagsorden fastsætter en række konkrete tiltag, der skal styrke den europæiske konkurrenceevne, øge EU's strategiske autonomi og økonomiske sikkerhed og opretholde Europas velstand og sociale model.

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Størstedelen af lovgivningen vedrørende EU's indre marked vedtages efter den almindelige lovgivningsprocedure (artikel 114 i TEUF), hvorved Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union forhandler og i fællesskab vedtager lovgivning på grundlag af forslag fra Europa-Kommissionen.

Parlamentet var drivkraften bag den proces, der førte til udviklingen af det indre marked. Navnlig gav Parlamentet i en beslutning fra 1997 udtryk for støtte til tanken om at omdanne fællesmarkedet til et fuldt integreret indre marked inden udgangen af 2002. I en række beslutninger fra 2006 bakkede Parlamentet op om tanken om det indre marked som en fælles ramme og et referencepunkt for mange EU-politikker.

Parlamentet spillede også en aktiv rolle i relanceringen af det indre marked med dets beslutning fra 2010 om realisering af et indre marked for forbrugere og borgere og med dets beslutninger som reaktion på akten for det indre marked i 2011: "Styring og partnerskab i det indre marked", "Et indre marked for europæere" og "Et indre marked for virksomheder og vækst".

Parlamentet har været tilsvarende aktivt inden for forvaltningen af det indre marked. I 2013 vedtog Parlamentet en beslutning med henstillinger til Kommissionen om forvaltningen af det indre marked, hvori det anbefalede, at der etableres en forvaltningscyklus for det indre marked som en specifik søjle under det europæiske semester. I 2014 vedtog det en beslutning om styringen af det indre marked inden for det europæiske semester 2014 og i 2016 en beslutning om fremskridt i retning af bedre regulering af det indre marked.

For EU-borgere og -virksomheder er det ofte svært at gennemskue de gældende regler, især i andre EU-medlemsstater. Parlamentet slog kraftigt til lyd for vedtagelsen af den fælles digitale portal (forordning (EU) 2018/1724) for at give onlineadgang til oplysninger og bistandstjenester, som EU-borgere og -virksomheder kan have brug for i et andet EU-land, og insisterede på forbedringen af SOLVIT – den EU-dækkende tjeneste, som tilvejebringer løsninger på problemer med EU-rettigheder.

Covid-19-pandemien påvirkede i høj grad den frie bevægelighed for varer på det indre marked, som bemærket i et studie fra 2021 om covid-19's indvirkning på det indre marked. Parlamentet reagerede tidligt med en beslutning om en EU-koordineret indsats til bekæmpelse af covid-19-pandemien og dens konsekvenser og oprettede sammen med Rådet genopretnings- og resiliensfaciliteten. Desuden godkendte det i 2023 forordningen om nødsituationer for det indre marked og det indre markeds modstandsdygtighed i en beslutning om forslaget til forordning om oprettelse af et nødinstrument for det indre marked.

I januar 2023 vedtog Parlamentet en beslutning om 30-året for det indre marked. Heri fremhævede det betydningen af det indre marked som drivkraften bag den europæiske integration og rygraden i EU's økonomi og opfordrede til et fornyet

tilsagn om yderligere at styrke det på områder som tjenesteydelser, energi, telekommunikation og det digitale indre marked.

For at slå til lyd for et stærkere indre marked vedtog Parlamentet i september 2025 en beslutning om strømlining af reglerne med henblik på at styrke EU's indre marked, hvori det indtrængende opfordrede Kommissionen til at sikre, at ingen forenklingsforslag underminerer sociale standarder eller miljø- og forbrugerbeskyttelsesstandarder. Parlamentet opfordrede også til, at fragmenteret gennemførelse undgås, og at reglerne for det indre marked håndhæves mere håndfast.

Fri bevægelighed for tjenesteydelser er et område med stort potentiale for fremskridt. Et studie fra september 2025 med titlen: "Konkurrenceevne på det indre marked:fremme af grænseoverskridende handel med tjenesteydelser" konkluderede, at selv om der er langt færre handelsbarrierer internt mellem EU-landene end mellem EU-lande og tredjelande, er der ikke sket en markant forbedring af situationen i de sidste ti år. Der skal stadig gøres fremskridt med hensyn til administrative procedurer og hindringer for konkurrencen.

Et studie om markedsovervågning med henblik på effektiv forbrugerbeskyttelse i EU, som Parlamentets Udvalg om det Indre Marked og Forbrugerbeskyttelse havde anmodet om, og som blev offentliggjort i oktober 2023, understregede den afgørende rolle, som markedsovervågningsmyndighederne spiller med hensyn til at sikre, at produkter opfylder sundheds-, sikkerheds- og miljøstandarder, og fremsatte centrale anbefalinger med henblik på at udfylde huller i markedsovervågningen og sikre konsekvent forbrugerbeskyttelse.

Et studie fra 2026 kortlagde finansieringshullerne inden for markedsovervågning og toldhåndhævelse og viste, at myndighederne står over for en stigende arbejdsbyrde, navnlig i betragtning af stigningen i e-handel, som ofte fører til mangler i håndhævelsen. I studiet foreslås en blanding af national finansiering, øgede EU-investeringer og supplerende finansieringsinstrumenter som den mest hensigtsmæssige reaktion på disse udfordringer.

Dette faktablad er udarbejdet af Europa-Parlamentets Temaafdeling om Økonomi og Vækst. Der kan findes yderligere oplysninger om dette emne på webstedet for Udvalget om det Indre Marked og Forbrugerbeskyttelse.

Costanza Pierdonati
03/2026